

VERGİDEN KAÇINMA EĞİLİMLERİ ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI**A FIELD STUDY ON TAX AVOIDANCE TRENDS**Enes Said Öztürk¹**Öz**

Devletler, kamu hizmetlerinin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde sunulabilmesi için gerekli olan mali kaynakları temin etmek amacıyla çeşitli finansman araçlarına başvurmaktadır. Bu araçlar arasında en yaygın ve etkin olanı ise vergilerdir. Vergiler, devletin egemenlik gücüne dayanarak ve herhangi bir karşılık beklenmeksizin bireylerden zorunlu olarak tahsil ettiği mali yükümlülüklerdir. Vergiler, bireysel düzeyde doğrudan bir fayda sağlamadığı için, çoğu zaman mükellefler tarafından birer ekonomik yük olarak algılanmaktadır. Bu algı, mükellefleri vergi yükünü azaltmaya ya da tamamen ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli stratejiler geliştirmeye sevk etmektedir. Bu stratejik davranış biçimlerinden biri “vergiden kaçınma” olarak adlandırılmaktadır. Vergiden kaçınma, vergi mükelleflerinin mevcut yasal düzenlemelere uygun hareket ederek, ancak bu düzenlemelerden doğan boşluklardan veya avantajlardan faydalanmak suretiyle vergi yüklerini en aza indirmeyi hedefledikleri bir yaklaşımdır. Bu davranış, teknik olarak hukuka aykırı olmasa da, etik ve sosyal sorumluluk açısından tartışmalı bir alan teşkil etmektedir. Bu çalışma kapsamında, vergi mükelleflerinin vergiden kaçınma ve vergiden kaçırma kavramlarına yönelik algıları detaylı biçimde incelenmiştir. Araştırmanın ampirik kısmında, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren ve kurumlar vergisi mükellefi olan 396 işletme temsilcisine uygulanan anket aracılığıyla elde edilen veriler analiz edilmiş, bulgular tablo ve grafiklerle desteklenerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergiden Kaçınma, Vergi İstisnası, Vergi İndirimi

JEL Kodları: H26, H25, H24

Abstract

States use various financing tools to provide the financial resources necessary for the effective and sustainable provision of public services. The most common and effective of these tools is taxes. Taxes are financial obligations that the state collects from individuals based on its sovereign power and without expecting anything in return. Since taxes do not provide a direct benefit at the individual level, they are often perceived by taxpayers as an economic burden. This perception drives taxpayers to develop various strategies to reduce or completely eliminate the tax burden. One of these strategic behaviors is called “tax avoidance”. Tax avoidance is an approach in which taxpayers aim to minimize their tax burden by acting in accordance with existing legal regulations but taking advantage of gaps or advantages arising from these regulations. Although this behavior is not technically against the law, it constitutes a controversial area in terms of ethics and social responsibility. Within the scope of this study, taxpayers' perceptions of the concepts of tax avoidance and tax evasion were examined in detail. In the empirical part of the research, the data obtained through the survey applied to 396 business representatives operating in Gaziantep province and paying corporate tax were analyzed and the findings were interpreted by supporting them with tables and graphs.

Keywords: Tax Avoidance, Tax Exemption,, Tax Deduction

JEL Codes: H26, H25, H24

¹ Dr. Enes Said ÖZTÜRK, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Enessaid.ozturk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9796-6877.

1. GİRİŞ

Vergi gelirleri, bir devletin varlığını sürdürebilmesi, kamu harcamalarını karşılayabilmesi ve kamu hizmetlerini finanse edebilmesi açısından temel bir finansman kaynağıdır. Sağlık, eğitim, altyapı projeleri, güvenlik ve sosyal hizmetler gibi pek çok kamusal hizmet, vergi gelirleri aracılığıyla sağlanmaktadır. Vergi politikaları ise ekonomik büyümeyi teşvik etmek, sosyal adaleti sağlamak ve kamu refahını artırmak gibi stratejik hedeflere yönelik olarak tasarlanmaktadır. Ancak, bu politikalar uygulamaya konulduğunda, toplum içerisinde çeşitli tartışmalara yol açmakta ve vergi yükünün adil dağıtımı, ekonomik verimlilik ve vergi kaçakçılığının önlenmesi gibi hususlar ön plana çıkmaktadır.

Vergi ödeme yükümlülüğü, her ülkenin vatandaşları için yerine getirilmesi gereken temel bir görev olarak değerlendirilse de, son yıllarda vergi ödemeleri bireyler ve işletmeler tarafından giderek ağır bir mali yük olarak algılanmaktadır. Bu olumsuz algı, vergi mükelleflerinin davranışlarını da etkilemekte ve vergiye karşı direnç göstermelerine yol açmaktadır. Vergi yükünün yüksek olduğu düşüncesi, bireylerin ve kurumların vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma gibi hukuki veya yasa dışı yöntemlere başvurma eğilimlerini artırmaktadır.

Türkiye’de yürürlükte olan vergi mevzuatının son derece karmaşık bir yapıya sahip olması ve mükerrer birçok madde içermesi, mükelleflerin "peçeleme" olarak adlandırılan, yani vergi kanunlarını dolanarak vergi yükümlülüğünü azaltma eğilimlerini güçlendirmektedir. Bu bağlamda, vergi kaçırma eğiliminin yüksek olduğu geniş bir mükellef grubunun varlığından söz etmek mümkündür.

Şirketler açısından değerlendirildiğinde, artan vergi yükleri, kârlılığı olumsuz etkileyen en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Artan maliyetlerle mücadele eden işletmeler, aynı zamanda daha az vergi ödeme yollarını arayarak, vergi yüklerini minimize etmeye yönelik çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın teorik kısmında, vergiden kaçınma eğilimine karşı kurumlar vergisinde sağlanan muafiyet ve istisnalara yer verilmiştir.

Çalışmanın uygulama aşamasında, Gaziantep ilinde faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükelleflerinin vergiden kaçınma eğilimleri, hissettikleri vergi yükü ve vergilere karşı bakış açıları incelenmiştir. Vergiden kaçınma olgusunu temel alan bu araştırma, beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında, birinci bölümde vergi kavramlarına ve araştırmanın amacı yer almaktadır. Ayrıca, vergiden kaçınma kavramının dünyadaki uygulamalarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde, ise yöntem kısmından bahsedilmiş, araştırmanın evreni, veri toplama araçlarına ve tanımlayıcı bulgulara değinilmiştir. Üçüncü bölümde, ise araştırmanın uygulama ve araştırma kısmını oluşturup, analizler neticesinde elde edilen bulgulardan ve hipotez sonuçlarından bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, ise çalışma neticesinde elde edilen bulguların değerlendirilmesi ele alınmıştır. Son bölümde, araştırmadan elde edilen bulguların yorumlanması ile birlikte ve çalışma sonucunda ortaya çıkan çözüm önerileri getirilmesi ele alınmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde, kurumlar vergisi mükellefleri ile vergiden kaçınma ve vergi kaçırma kavramları ele alınarak ilgili literatür çalışmaları incelenmiştir.

Vergiden kaçınma, genel olarak vergi kanunlarının sunduğu yasal boşluklar veya avantajlardan faydalanarak, verginin doğmasını engelleme ya da vergi yükünü minimize etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Akdoğan, 2019: 356). Vergiden kaçınma, özellikle şirketler açısından nakit akışlarını olumlu yönde etkileyerek vergi tasarrufu sağlamaktadır. Bununla birlikte, vergiden kaçınma stratejileri, şirketler için ek vergi ve vergi dışı maliyetler de doğurabilmektedir. Bazı durumlarda, bu maliyetler düşük seviyelerde kalsa da, yüksek belirsizlik içeren ve dolayısıyla şirketlere ve hissedarlarına daha fazla vergi riski getiren uygulamalar, beklenen vergi avantajlarından daha büyük maliyetler yaratabilmektedir (Hutchens ve Rego, 2015: 123). Bu bağlamda, vergiden

kaçınmanın şirketlerin risk yönetimi üzerindeki etkisi, kullanılan vergi planlama stratejileri ve vergi riskinin seviyesi ile doğrudan ilişkilidir.

Feld ve Frey (2002) tarafından İsviçre’de yapılan bir anket çalışmasında, mükellefler ile vergi daireleri arasındaki ilişkinin vergi kaçırma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular, mükelleflerin vergi dairesi ile uyum içinde olduğu durumlarda, vergi kaçırma eğilimlerinin düşük olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Orviska ve Hudson (2002) tarafından İngiltere’de yürütülen araştırmada, vergi mükelleflerinin vergiye karşı tepkisiz kalmalarının, yüksek vergi cezaları ve sıkı denetimler ile sosyal kontrol mekanizmalarının kültürel bir norm haline gelmesiyle ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Türkiye bağlamında, Daştan (2011) tarafından Doğu Karadeniz Bölgesi’nde muhasebe meslek mensuplarına yönelik yapılan araştırmada, vergi kayıplarının temel nedenleri olarak adaletsiz vergi sistemi, yüksek vergi oranları ve tahsil edilen kamu gelirlerinin vatandaşlara kamu hizmeti olarak yeterince geri dönmemesi gibi psikolojik faktörler tespit edilmiştir.

Akıncı ve Başol (2015) tarafından Kırklareli’nde 424 katılımcı ile gerçekleştirilen anket çalışmasında, vergi bilincinin artırılabilmesi için adil bir vergilendirme sisteminin oluşturulması, devlet yönetiminin daha şeffaf ve hesap verebilir hale gelmesi ve toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Koç (2019) tarafından Çorum’da gerçekleştirilen çalışmada, mükellefleri vergiden kaçınmaya yönelten başlıca nedenler sürekli artan vergi yükü, yüksek vergi cezaları ve denetimlerin yetersizliği olarak belirlenmiştir.

Küreselleşme süreci, ekonomiler arasındaki entegrasyonu artırarak çok uluslu şirketlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu süreçte bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmeler, büyük ölçekli mükelleflerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde vergiden kaçınma konusunda yeni olanaklara sahip olmalarını sağlamaktadır. Özellikle çok uluslu şirketler, farklı ülkelerdeki vergi sistemlerindeki farklılıklardan yararlanarak vergi yüklerini minimize etme stratejileri geliştirebilmektedir.

Vergi kaçakçılığı veya vergi kaçırma kavramları, yasada belirtilen maddelerin ihlal edilmesi suretiyle verginin hiç doğmamasına ya da daha az doğmasına neden olan durumu ifade etmektedir (Gökbel, 2011: 31).

Vergi kaçakçılığı, vergi sorumlusunun yasal vergi yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyla yasalara aykırı, hileli ve aldatıcı yöntemlere başvurusu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, (Herber, 1979: 126) çalışmasında, vergi kaçakçılığını, vergi mevzuatına kasıtlı bir şekilde karşı gelerek devlete ödenmesi gereken vergiden kaçınma girişimi olarak açıklamaktadır.

Devlet idaresine duyulan güvenin yanı sıra, vergi kaçırma eyleminde etkili olan farklı faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörler arasında vergilerin miktarı ve oranı önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, vergi sisteminin adalet temeli üzerine kurulmuş olması da büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, vergi cezaları ve denetim mekanizmaları mükellefler üzerinde caydırıcı bir etki yaratabilmektedir. Özellikle vergi cezaları ve etkin denetimler, vergi kaçakçılığına eğilimli mükellefler için caydırıcı bir unsur olabilmektedir (Bahşı, 2020: 94). Sonuç olarak, vergi kaçakçılığının önlenmesi; adalet, etkililik, verimlilik, güçlü bir denetim sistemi ve şeffaf bir kamu yönetimi anlayışı ile doğrudan ilişkilidir.

Gölge ekonomisi, dar ve geniş anlam olmak üzere iki farklı perspektifte ele alınabilir. Dar anlamda gölge ekonomisi, yasal çerçeve içinde gerçekleşen ancak resmi kayıtlara dahil edilmeyen ekonomik faaliyetleri kapsamaktadır. Bu tür faaliyetler, genellikle vergiden kaçınmak veya bürokratik süreçlerden kaçış amacıyla kayıt dışı bırakılmaktadır.

Geniş anlamda gölge ekonomisi ise yasal olmayan faaliyetleri de kapsayarak daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Bu tür faaliyetler arasında uyuşturucu ticareti, insan ticareti, silah kaçakçılığı, kumar gibi suç unsuru barındıran işlemler bulunmaktadır. Geniş anlamda gölge ekonomisi, kapsamının daha ayrıntılı ve karmaşık yapısı nedeniyle analiz edilmesi ve sonuçlarının açıklanması oldukça zor bir alan olarak değerlendirilmektedir (Işık, 2003: 118).

Neredeyse tüm araştırmalar, vergi ve sosyal güvenlik katkı yükünün, gölge ekonomisinin varlığının ana nedenleri arasında olduğunu ortaya koymuştur. Vergiler, emek-boş zaman tercihini etkilediği gibi, gölge ekonomide iş gücü arzını da teşvik etmektedir. Bu nedenle, genel vergi yükü, ekonomi uzmanları açısından önemli bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Resmi ekonomideki toplam iş gücü maliyeti ile vergi sonrası kazançlar arasındaki fark ne kadar büyük olursa, bireylerin bu farktan kaçınarak gölge ekonomide çalışmaya yönelme teşviki o kadar artmaktadır. Bu fark, büyük ölçüde sosyal güvenlik yüklerinin/ödemelerinin ve genel vergi yükünün seviyesine ve artışına bağlı olduğundan, bu durum gölge ekonominin varlığının ve büyümesinin temel unsurları arasında yer almaktadır (Schneider, 2009: 1083).

Vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı ekonomi nedeniyle hükümetler, kolay vergilendirilebilir alanlarda vergi oranlarını artırma seçeneğine yönelmektedir. Bu durumun en bariz örneklerinden biri, dolaylı vergi oranlarının artırılmasıdır (Koç, 2016: 91). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içinde büyük bir paya sahip olmasının temel nedenlerinden biri bu durum olarak gösterilmektedir. Ancak dolaylı vergiler üzerindeki aşırı yük, çeşitli olumsuz etkilere de yol açabilmektedir. Ülkemizde de dolaylı vergilerin, dolaysız vergilere kıyasla daha büyük bir yer tuttuğu görülmektedir ve bu durumun, vergi idaresindeki eksikliklerden kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

3. YÖNTEM

Yapılan literatür taraması neticesinde, Börü (2021) tarafından geliştirilmiş olan Vergiden Kaçınma Ölçeği, uyarlanmış haliyle bu çalışmada kullanılmıştır. Söz konusu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Börü (2021) tarafından gerçekleştirilmiş olup, ilgili çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,718 olarak tespit edilmiştir. Ancak, Börü'den alınan ölçek ifadeleri üzerinde gerçekleştirilen revizyonlar sonucunda, çalışmada kullanılan Vergiden Kaçınma Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısı olan Cronbach's Alpha (α) değeri 0,859 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1: Demografik Bilgilere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Cinsiyetiniz	Sayı (n)	Oran (%)	Yaşınız	Sayı (n)	Oran (%)
Erkek	353	89,1	20-30	27	6,8
Kadın	43	10,9	31-40	136	34,3
Toplam	396	100	41-50	181	45,7
			51 ve üstü	52	13,1
Eğitim Durumu	Sayı (n)	Oran (%)	Toplam	396	100
İlköğretim	12	3			
Ortaöğretim	28	7,1	Toplam Faaliyet Süresi	Sayı (n)	Oran (%)
Lise	11	2,8	5 yıldan az	65	16,4
Ön Lisans	22	5,6	5- 10 yıl	110	27,8

Lisans	253	63,9	11-20 yıl	189	47,7
Lisansüstü	70	17,7	21-30 yıl	32	8,1
Toplam	396	100	Toplam	396	100

İşletmenin Faaliyet Alanı	Sayı (n)	Oran (%)	İşletmenin Yıllık Cirosu	Sayı (n)	Oran (%)
Gıda	52	13,1	0-5.000.000 TL.	81	20,5
Tekstil	81	20,5	5.000.001-15.000.000 TL.	78	19,7
Mobilya	20	5,1	15.000.001-25.000.000 TL.	167	42,2
Metal-Plastik	81	20,5	25.000.001-35.000.000 TL.	70	17,7
Otomotiv	46	11,6	Toplam	396	100
Diğer	116	29,3			
Toplam	396	100	Şirketteki Pozisyon	Sayı (n)	Oran (%)
			Finans Yöneticisi	9	2,3
Şirketin Bugüne Kadar Faydalandığı İstisnalar	Sayı (n)	Oran (%)	Genel Müdür	29	7,3
İştirak Kazancı İstisnası	15	3,8	İşletme Sahibi	17	4,3
Taşınmaz ve iştirak hissesi satış kazancı istisnası	1	0,3	İşletme Sahibi ve Yöneticisi	28	7,1
Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnası	1	0,3	Kamu	12	3
Diğer	64	16,2	Kamu Emekli	19	4,8
Hiçbiri	315	79,5	Mali Müşavir	282	71,2
Toplam	396	100	Toplam	396	100

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan bireylerin 353'ü (%89,1) erkek, 43'ü (%10,9) kadın olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında; 27 kişi (%6,8) 20-30 yaş arasında, 136 kişi (%34,3) 31-40 yaş arasında, 181 kişi (%45,7) 41-50 yaş arasında, 52 kişi (%13,1) ise 51 yaş ve üzerinde yer almaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, 12 kişi (%3,0) ilköğretim, 28 kişi (%7,1) ortaöğretim, 11 kişi (%2,8) lise, 22 kişi (%5,6) ön lisans, 253 kişi (%63,9) lisans ve 70 kişi (%17,7) lisansüstü eğitim mezunu olduğunu belirtmiştir.

Toplam faaliyet süreleri açısından değerlendirildiğinde, 65 kişi (%16,4) 5 yıldan az, 110 kişi (%27,8) 5-10 yıl, 189 kişi (%47,7) 11-20 yıl ve 32 kişi (%8,1) 21-31 yıl aralığında faaliyet göstermektedir.

Sektörel dağılım incelendiğinde, katılımcıların 52'si (%13,1) gıda, 81'i (%20,5) tekstil, 20'si (%5,1) mobilya, 81'i (%20,5) metal-plastik, 46'sı (%11,6) otomotiv ve 116'sı (%29,3) diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Katılımcıların işletmelerinin yıllık ciroları değerlendirildiğinde; 81 kişi (%20,5) 0-5.000.000 TL, 78 kişi (%19,7) 5.000.001-15.000.000 TL, 167 kişi (%42,2) 15.000.001-25.000.000 TL ve 70 kişi (%17,7) 25.000.001-35.000.000 TL aralığında bir ciroya sahiptir.

Görev dağılımı açısından bakıldığında; 9 kişi (%2,3) finans yöneticisi, 29 kişi (%7,3) genel müdür, 17 kişi (%4,3) işletme sahibi, 28 kişi (%7,1) işletme sahibi ve yöneticisi, 12 kişi (%3,0) kamuda çalışan, 19 kişi (%4,8) kamudan emekli ve 282 kişi (%71,2) mali müşavir olarak görev yapmaktadır.

Katılımcıların şirketlerinin vergi istisnalarından yararlanma durumu incelendiğinde; 15 kişi (%3,8) iştirak kazancı istisnasından, 1 kişi (%0,3) taşınmaz ve iştirak hissesi satış kazancı istisnasından, 1 kişi (%0,3) yurt dışı iştirak kazancı istisnasından ve 64 kişi (%16,2) diğer istisnalardan faydalanırken, 315 kişi (%79,5) herhangi bir istisnadan yararlanmadığını belirtmiştir.

Bu veriler, katılımcıların demografik ve ekonomik profillerine ilişkin önemli bilgiler sunmakta ve vergiye uyum, sektörel dağılım ve işletmelerin mali yapılarına dair kapsamlı bir değerlendirme yapılmasına olanak tanımaktadır.

Tablo 2: Vergiden Kaçınma Ölçeğinin İfadelerinin Tanımlayıcı Bulguları

İfadeler	Min.	Max.	Ort.	Std.Sap.	
1. Ülkemizde vergi oranları yüksektir.	396	1	5	4,64	0,887
2. Devletin uyguladığı vergi politikası genel olarak adil değildir	396	1	5	4,52	0,896
3. İşletmelerin vergi yükü ağırdır	396	1	5	4,51	0,882
4. "Mükellef olarak vergi yükünün ağırlığı nedeniyle daha az vergi ödemenin yollarını araştırırım	396	1	5	4,27	1,348

Tablo 2'de görüldüğü üzere, "Ülkemizde vergi oranları yüksektir." ifadesine firma yetkilileri ortalama 4,64 puanla katılım göstererek mevcut vergi oranlarının oldukça yüksek olduğu yönünde bir değerlendirme yapmıştır. Bu bulgu, işletmelerin vergi yükünü önemli bir maliyet unsuru olarak gördüklerini ve mevcut oranların işletmeler üzerinde ciddi bir finansal baskı yarattığını göstermektedir.

Benzer şekilde, "İşletmelerin vergi yükü ağırdır." ifadesine verilen yanıtların ortalama 4,51 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, firma yetkililerinin yüksek vergi yükü nedeniyle maliyet baskısı altında olduklarını ve vergi sisteminin işletmeler açısından ciddi bir yük teşkil ettiğini düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Öte yandan, "Mükellef olarak vergi yükünün ağırlığı nedeniyle daha az vergi ödemenin yollarını araştırırım." ifadesine verilen yanıtların ortalaması 4,27 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu, işletmelerin verginin kendilerine yüklediği maliyet nedeniyle vergiden kaçınma stratejilerine

yönelebileceklerini açıkça ortaya koymaktadır. İşletmeler, yüksek vergi yükünden kaçınmak için yasal istisna ve indirimlere yönelmenin yanı sıra, farklı muhasebe ve finansal planlama yöntemlerini değerlendirme eğilimindedirler.

Bu veriler, vergi yükünün işletmeler üzerindeki algısını ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek davranışları anlamak açısından önemli bulgular sunmaktadır. Özellikle, yüksek vergi oranlarının işletmelerin maliyet yapısını doğrudan etkilediği ve vergiye uyum konusundaki tutumlarını şekillendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, politika yapıcıların işletmeler üzerindeki vergi yükünü dengeli bir şekilde yöneterek, vergi uyumunu teşvik edecek reformları değerlendirmesi önemli olacaktır.

Tablo 3. Güvenirlilik Testi Bulguları

Boyutlar	Cronbach's Alpha (α)	Genel Cronbach's Alpha
Yasal Etki	0,783	0,859
Mesleki Yetkinlik	0,679	
Tercih ve Eğilimler	0,675	
Vergiden Kaçınma	0,724	
Vergi Kaçırma	0,430	

Tablo 3'deki Cronbach's Alpha (α) değerlerine dayanarak, ölçeğin farklı boyutlarının güvenilirlik düzeyi şu şekilde değerlendirilmiştir:

Mesleki Yetkinlik, Tercih ve Eğilimler, Vergiden Kaçınma Boyutları: Cronbach's Alpha değeri $0.6 \leq \alpha < 0.7$ aralığında olduğundan, bu boyutlar kabul edilebilir düzeyde güvenilir olarak değerlendirilmiştir. Bu, ölçümlerin güvenilirlik açısından temel bir standardı karşıladığını gösterir.

Yasal Etki ve Vergiden Kaçınma Boyutları: $0.7 \leq \alpha < 0.9$ aralığında bir değere sahiptir ve bu nedenle iyi düzeyde güvenilir olarak kabul edilmiştir. Bu durum, ölçümlerin güvenilirlik açısından yeterince sağlam olduğunu gösterir.

Vergi Kaçırma Boyutu: Cronbach's Alpha değeri $\alpha < 0.5$ olduğundan, bu boyut zayıf güvenilirlik düzeyine sahiptir. Bu, bu boyutun ölçüm sonuçlarının güvenilirliği açısından sorgulanması gerektiğini gösterir.

Ölçeğin Genel Güvenirliği: Ölçeğin tamamı için $0.7 \leq \alpha < 0.9$ düzeyinde bir Cronbach's Alpha değeri bulunmuştur ve bu durum, ölçeğin genel olarak iyi düzeyde güvenilir olduğunu ifade eder.

Tablo 4: Güvenirlilik Testi Bulguları

Cronbach's Alpha (α) Aralığı	Güvenilirlik Düzeyi
$0 \leq \alpha \leq 0.5$	Güvenilir değil
$0.5 \leq \alpha \leq 0.6$	Düşük düzeyde güvenilir
$0.6 \leq \alpha \leq 0.7$	Kabul edilebilir düzeyde güvenilir
$0.7 \leq \alpha \leq 0.9$	İyi düzeyde güvenilir
$\alpha > 0.9$	Çok iyi düzeyde güvenilir

Tablo 4'ün bulguları, ölçeğin genel olarak güvenilir olduğunu ancak bazı boyutlarda güvenilirlik düzeyinin değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Vergi Kaçırma boyutunun güvenilirlik düzeyinin düşük olması, bu boyutta kullanılan ölçüm araçlarının gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir (Astar ve Güriş, 2015, s. 27). Güvenirliği düşük bulunan bu boyutun ölçeğe uygun hale getirilmesi için madde analizleri, test tekrar güvenilirliği ölçümleri ve ölçek geliştirme çalışmaları yapılması önerilmektedir.

Tablo 5: Vergiden Kaçınma Ölçeğinin Boyutları ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Bağımsız Örneklem T Testi Bulguları

Boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	p
Yasal Etki	Kadın	353	4,0009	0,267
	Erkek	43	4,1473	
Mesleki Yetkinlik	Kadın	353	3,9726	0,979
	Erkek	43	3,9767	
Tercih ve Eğilimler	Kadın	353	4,0170	0,484
	Erkek	43	4,1395	
Vergiden Kaçınma	Kadın	353	4,0354	0,001
	Erkek	43	4,3140	
Vergi Kaçırma	Kadın	353	4,0694	0,000
	Erkek	43	4,6047	

Tablo 5'e göre, Vergiden Kaçınma Ölçeği'nin yalnızca Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma boyutları açısından cinsiyet değişkeni ile ortalama değerler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$).

Bu farklılaşmanın temel sebebi, erkek katılımcıların Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma boyutlarına ilişkin ifadelerle verdikleri cevapların ortalama puanlarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olmasıdır. Başka bir deyişle, erkek katılımcılar vergiden kaçınma ve vergi kaçırma ile ilgili ifadelerle kadınlara kıyasla daha fazla katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Bu bulgu, cinsiyetin vergisel davranışlar üzerinde etkili bir değişken olabileceğini ve erkeklerin, vergiden kaçınma veya vergi kaçırma eğilimlerine yönelik daha yüksek bir eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 6: Vergiden Kaçınma Ölçeğinin Boyutları ile Yaş Değişkeni Arasındaki Tek Yönlü Anova Testi Bulguları

Boyutlar	Yaş Kategorileri	n	Ortalama	p	Post Hoc (Tukey)
Yasal Etki	20-30	27	3,4444	0,000	41-50>
	31-40	136	4,0074		31-40>
	41-50	181	4,3370		20-30>

	51 ve üstü	52	3,2244	51 ve üstü
Mesleki Yetkinlik	20-30	27	3,1358	
	31-40	136	4,0588	
	41-50	181	4,1492	0,000
	51 ve üstü	52	3,5705	
Tercih ve Eğilimler	20-30	27	3,7407	
	31-40	136	4,0919	31-40>
	41-50	181	4,2293	41-50>
	51 ve üstü	52	3,3269	20-30>
				51 ve üstü
Vergiden Kaçınma	20-30	27	3,4444	
	31-40	136	4,2096	
	41-50	181	4,1077	0,000
	51 ve üstü	52	3,8654	41-50>
				31-40>
Vergi Kaçırma	20-30	27	4,0370	20-30>
	31-40	136	4,2794	51 ve üstü
	41-50	181	4,3232	
	51 ve üstü	52	3,0962	

Şirketlerin yararlandığı istisnalar arasında taşınmaz ve iştirak hissesi satış kazancı istisnası ile yurt dışı iştirak kazancı istisnasından yalnızca birer şirketin faydalandığı belirlenmiştir. Bu nedenle, istatistiksel olarak anlamlı bir fark testi yapılamamış ve bu istisnalar "İştirak Kazancı İstisnası" adı altında yeni bir değişken olarak birleştirilmiştir.

Bu bağlamda, Tablo 6'daki bulgulara göre, katılımcıların şirketlerinin faydalandığı istisnalar ile Vergiden Kaçınma Ölçeğinin Mesleki Yetkinlik boyutu haricindeki tüm boyutlarına verdikleri cevapların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma ($p < 0,05$) olduğu görülmüştür.

Farklılaşmanın detayları incelendiğinde:

- Yasal Etki ve Vergi Kaçırma boyutlarında, hiçbir istisnadan yararlanmayanların cevaplarının ortalamalarının, İştirak Kazancı İstisnasından yararlananların cevaplarının ortalamalarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, hiçbir istisnadan faydalanmayan işletmelerin, vergi düzenlemelerinin etkilerini daha güçlü hissettiğini ve bu nedenle vergi kaçırma konusunda daha yüksek eğilim gösterebileceğini düşündürmektedir.

•Tercih ve Eğilimler boyutunda, diğer istisnalardan faydalananların cevaplarının ortalamalarının, hiçbir istisnadan yararlanmayanların cevaplarının ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, istisnalardan yararlanan işletmelerin, vergiye yönelik tercih ve eğilimlerinin daha belirgin hale geldiğini göstermektedir.

•Vergiden Kaçınma boyutunda, diğer istisnalardan yararlananların cevaplarının ortalamalarının, hiçbir istisnadan yararlanmayanların cevaplarının ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, istisnalardan yararlanan işletmelerin, vergiye uyum sağlamak veya vergi yüklerini hafifletmek adına daha fazla strateji geliştirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, vergi istisnalarından yararlanmanın işletmelerin vergisel tutum ve stratejileri üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu göstermektedir. Vergi avantajlarından faydalanan işletmelerin, vergi düzenlemelerine daha bilinçli yaklaşıtları ve farklı stratejiler geliştirdikleri söylenebilir.

Tablo 7: Vergiden Kaçınma Ölçeğinin Boyutları Arasındaki Korelasyon Bulguları

Boyutlar		Yasal Etki	Mesleki Yetkinlik	Tercih ve Eğilimler	Vergiden Kaçınma	Vergi Kaçırma
Yasal Etki	Korelasyon	1	-	-	-	-
	p	-	-	-	-	-
Mesleki Yetkinlik	Korelasyon	0,561	1	-	-	-
	p	0,000	-	-	-	-
Tercih ve Eğilimler	Korelasyon	0,484	0,599	1	-	-
	p	0,000	0,000	-	-	-
Vergiden Kaçınma	Korelasyon	0,424	0,625	0,220	1	-
	p	0,000	0,000	0,000	-	-
Vergi Kaçırma	Korelasyon	0,582	0,234	0,272	0,421	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	-

Vergiden Kaçınma Ölçeğinin tüm boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,05$) korelasyonlar olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Bu kapsamda:

• En yüksek korelasyon (0,625), Vergiden Kaçınma boyutu ile Mesleki Yetkinlik boyutu arasında bulunmuştur. Bu bulgu, vergiden kaçınma düzeyi arttıkça mesleki yetkinlik seviyesinin de önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Mesleki yetkinliği yüksek olan bireyler veya işletmeler, vergiden kaçınma stratejilerini daha bilinçli ve etkili bir şekilde uygulayabilmekte veya bu konuda daha detaylı değerlendirme yapabilmektedir.

• En düşük korelasyon (0,220), Vergiden Kaçınma boyutu ile Tercih ve Eğilimler boyutu arasında tespit edilmiştir. Bu sonuç, vergiden kaçınma davranışlarının bireylerin kişisel tercih ve eğilimlerinden daha az etkilendiğini, bunun yerine mesleki bilgi, deneyim ve ekonomik gereklilikler gibi faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bu bulgular, ölçeğin Vergiden Kaçınma boyutunda 1 birimlik bir artışın, Mesleki Yetkinlik boyutunda %62,5 oranında bir artışa, Tercih ve Eğilimler boyutunda ise %22,0 oranında bir artışa yol açtığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, bu etkileşimlerin çift yönlü olduğu, yani ilgili değişkenlerde meydana gelen değişimlerin birbirini karşılıklı olarak etkilediği görülmektedir.

Sonuç olarak, mesleki yetkinliği yüksek bireyler veya işletmeler, vergi ile ilgili düzenlemeleri ve kaçınma yollarını daha iyi bildiklerinden dolayı, vergiden kaçınma stratejilerini daha etkin bir şekilde değerlendirebilmektedir. Bu durum, vergi politikalarının tasarlanmasında, mesleki yetkinlik düzeyinin ve bilgi birikiminin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 8: Hipotezlerin Sonuç Bulguları

Sn	Hipotezler	Sonuç
H1:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların cinsiyetine göre farklılaşmaktadır.	H1 hipotezi kısmen ret, kısmen kabul edilmiştir.
H2:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların yaşına göre farklılaşmaktadır.	H2 hipotezi kabul edilmiştir.
H3:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların Eğitim Durumu göre farklılaşmaktadır.	H3 hipotezi kabul edilmiştir.
H4:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların faaliyet sürelerine göre farklılaşmaktadır.	H4 hipotezi kabul edilmiştir.
H5:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların Faaliyet Alanları göre farklılaşmaktadır.	H5 hipotezi kabul edilmiştir.
H6:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların Yıllık Ciro Değişkeni göre farklılaşmaktadır.	H6 hipotezi kabul edilmiştir.
H7:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların Şirketteki Pozisyon Değişkeni göre farklılaşmaktadır.	H7 hipotezi kabul edilmiştir.
H8:	Vergiden kaçınma tutumu, katılımcıların İstisnalar Değişkeni Arasındaki göre farklılaşmaktadır.	H8 hipotezi kabul edilmiştir.

Bu kapsamda elde edilen hipotezlerin test bulguları Tablo 8’de sunulmaktadır. Çalışmada geliştirilen hipotezlerin çoğunlukla kabul edildiği, ancak H1 hipotezinin kısmen reddedildiği ve kısmen kabul edildiği belirlenmiştir.

Bu durum, H1 hipotezinde öne sürülen ilişkinin bazı değişkenler açısından desteklendiğini, ancak bazı değişkenler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, hipotezin yalnızca belirli koşullar altında geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Genel olarak, hipotezlerin büyük bir kısmının kabul edilmesi, araştırmada öne sürülen teorik çerçevenin büyük ölçüde doğrulandığını ve analiz edilen değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Ancak, kısmen reddedilen hipotezler, ilgili değişkenler arasındaki ilişkilerin daha detaylı incelenmesini ve alternatif modellerin değerlendirilmesini gerektirebilir.

4. BULGULAR

Demografik verilere ilişkin analizler incelendiğinde, erkek katılımcı sayısının 353 kişi olduğu ve toplam katılımcıların %89,1’ini oluşturduğu görülmektedir. Bu oran, araştırmaya katılan bireylerin

büyük çoğunluğunun erkek olduğunu göstermektedir. Erkek katılımcı oranının bu denli yüksek olması, çalışmanın gerçekleştirildiği sektör veya hedef kitlenin ağırlıklı olarak erkek bireylerden oluştuğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların vergi algıları değerlendirildiğinde, "Ülkemizde vergi oranları yüksektir." ifadesine firma yetkilileri tarafından ortalama 4,64 düzeyinde katılım sağlandığı belirlenmiştir. Bu bulgu, mevcut vergi oranlarının yüksek olarak değerlendirildiğini göstermektedir. İşletmelerin, yüksek vergi oranlarını maliyet artırıcı ve kârlılığı azaltıcı bir unsur olarak algıladığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, "İşletmelerin vergi yükü ağırdır." ifadesine verilen yanıtların ortalama 4,51 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, işletmelerin yüksek vergi yükü nedeniyle mali baskı hissettiğini ve fazla vergi ödediklerinden şikâyetçi olduklarını ortaya koymaktadır.

Vergi oranlarının ve vergi yükünün işletmeler açısından daha sürdürülebilir bir seviyeye çekilmesi, kayıt dışılığın önlenmesi ve ekonomik büyümenin desteklenmesi açısından önemli bir politika aracı olabilir. İşletmelere yönelik vergi bilinci oluşturulması, vergi avantajları ve teşviklerden nasıl yararlanabilecekleri konusunda rehberlik sağlanması, vergiye ilişkin olumsuz algıyı hafifletebilir ve uyum seviyesini artırabilir.

Katılımcıların yaklaşık %83'ü, "Herkes vergi kaçırıyor, ben neden kaçırmayayım?" düşüncesinin Türkiye'de yaygın bir algı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, toplumda vergi uyumunun sosyal normlar ve genel algılar doğrultusunda şekillendiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu algının, kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasına, kamu gelirlerinde azalmaya ve vergisel adaletin zedelenmesine yol açabileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, toplumsal algının vergi uyumu üzerindeki etkisi bu sonuçlarla açıkça gözler önüne serilmektedir. Vergi politikasında, sosyal normları ve bireysel algıları dönüştürecek stratejik adımların atılması, vergi uyumunun artırılmasında kritik bir öneme sahiptir.

Ayrıca katılımcılara, "Vergi mükelleflerine yönelik mevzuatın sürekli değişmesi, vergiden kaçınma talebini artırmaktadır" yargısı sorulduğunda, yaklaşık %88,4'ünün mevzuattaki bu istikrarsızlığın vergiden kaçınma talebini artırdığına inandığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, vergi mevzuatındaki sürekli değişikliklerin, mükellefler üzerinde psikolojik ve mali baskı yaratarak onları alternatif çözüm arayışlarına yönlendirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, vergi sisteminin sadeleştirilmesi ve mükelleflerin yükünü hafifletecek reformların gerçekleştirilmesi, vergiden kaçınma eğilimini azaltabilir ve mükelleflerin sisteme duyduğu güveni artırabilir.

Katılımcılara, vergi uygulamaları ve vergi oranlarının vergiden kaçınma yollarının aranmasına neden olup olmadığı sorulduğunda, büyük bir çoğunluk (%95) bu durumun vergiden kaçınma yollarını arama eğilimini teşvik ettiği görüşünü ifade etmiştir. Bu bulgu, yüksek vergi oranları ve karmaşık vergi uygulamalarının mükellefleri alternatif yollar aramaya sevk ettiği algısını güçlendirmektedir. Bu sonuç, vergi sistemindeki karmaşıklık ve yükseklik algısının, mükelleflerin vergi uyumu davranışlarını olumsuz etkileyebileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, vergi oranlarının makul düzeyde tutulması ve uygulamaların sadeleştirilmesi, vergi uyumunun artırılması açısından önem arz etmektedir.

Ayrıca, katılımcıların %88'i ekonomik kriz dönemlerinde artan vergi yükü nedeniyle vergiden kaçınma eğilimlerinin arttığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, ekonomik krizlerin bireylerin vergi uyumu üzerindeki olumsuz etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Kriz dönemlerinde azalan gelir seviyeleri ve artan mali sıkıntılar, mükelleflerin vergi yükünü hafifletme arayışlarını artırabilir. Bu bağlamda, ekonomik kriz dönemlerinde vergi yükünü azaltıcı geçici önlemler ve destekleyici politikaların uygulanması, mükelleflerin sisteme olan bağlılıklarını koruma açısından etkili bir çözüm sağlayabilir.

Katılımcıların yaklaşık %78'i, daha fazla vergi ödememek adına satın alma tercihlerinde değişiklik yapabileceklerini ifade etmiştir. Bu bulgu, vergi yükünün bireylerin tüketim davranışları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle daha yüksek vergi oranları,

bireylerin daha düşük vergili ürünlere yönelmesine veya tüketimlerini ertelemelerine yol açabilmektedir. Bu durum, vergi oranlarının bireysel harcama kararları üzerindeki dolaylı etkisini vurgulamaktadır ve vergi politikalarının ekonomik davranışlar üzerindeki rolüne dikkat çekmektedir.

Ayrıca, katılımcıların %81'i vergiden kaçınma davranışlarının daha çok vergi erteleme yöntemlerine dayandığını ifade etmiştir. Bu bulgular, mükelleflerin vergi ödeme sorumluluklarını tamamen ortadan kaldırmak yerine, ödemelerini ileri bir tarihe erteleme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Vergi erteleme, mükelleflerin mali yüklerini hafifletmek ve nakit akışlarını düzenlemek adına sıklıkla başvurdukları bir yöntemdir. Ancak bu sürecin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için mükelleflerin, vergi ertelemenin avantajları ve sınırlamaları konusunda yeterince bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bilinçli mükelleflerin bu yöntemden daha verimli bir şekilde faydalanmaları, hem bireysel mali yönetimi hem de kamu gelirlerini olumlu yönde etkileyebilir.

Korelasyon analizi, Vergiden Kaçınma Ölçeği boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişkilere işaret etmektedir. Bu bağlamda, özellikle Vergiden Kaçınma ve Mesleki Yetkinlik boyutları arasındaki yüksek korelasyon (0,625) dikkat çekmektedir. Bu bulgu, mesleki yetkinlik düzeyi yüksek olan bireylerin veya işletmelerin, vergi düzenlemeleri ve uygulamaları hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını ve bu bilgi doğrultusunda vergiden kaçınma stratejilerini daha bilinçli ve etkili bir şekilde değerlendirebildiklerini göstermektedir. Aynı zamanda, bu durum, vergiden kaçınma stratejilerinin benimsenmesinin mesleki yetkinliklerin artırılmasına yönelik bir ihtiyaç doğurabileceğini de işaret etmektedir. Vergi mevzuatına hâkim bireylerin, vergiden kaçınma fırsatlarını daha iyi değerlendirebilme yetisine sahip oldukları söylenebilir. Dolayısıyla, vergiden kaçınma davranışlarının kişisel tercihlerden çok ekonomik ve mesleki zorunluluklarla ilişkili olduğu sonucuna varılabilir.

Öte yandan, en düşük korelasyonun (0,220) Vergiden Kaçınma ve Tercih ve Eğilimler boyutları arasında olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, vergiden kaçınma stratejilerinin bireylerin kişisel tercih ve eğilimlerinden ziyade, mesleki bilgi düzeyi ve ekonomik gereklilikler gibi dışsal faktörlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, vergiden kaçınma stratejilerinin bireylerin ekonomik koşulları ve mesleki yeterlilikleri çerçevesinde değerlendirildiğini vurgulamaktadır.

5. SONUÇ

Vergi, devletin kamu hizmetlerini finanse etmek amacıyla, ödeme gücüne sahip bireylerden karşılıksız, zorunlu ve kesin olarak tahsil ettiği parasal yükümlülüklerdir. Ancak, devletin vergi toplama yetkisini kullanırken adalet ilkesinden uzaklaşması veya aşırı vergilendirmeye başvurması, mükelleflerin vergiyi bir yük olarak algılamalarına ve vergiye karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilmektedir. Türkiye, gelişmekte olan ülkeler arasında yer almakta olup, mükelleflerin vergi yükünü azaltmaya yönelik peçeleme ve muvazaa gibi dolaylı yöntemlere başvurduğu gözlemlenmektedir. Vergi kaydı bulunmayan mükellef sayısının yüksek olması ve denetim mekanizmalarının yetersizliği, özellikle şirketleri ekonomik temeli ve yasal dayanağı olmayan uygulamalara yönlendirmektedir. Bu durum, vergi kayıplarının artmasına ve kayıt dışı ekonominin büyümesine yol açarak kamu finansmanında sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir.

Demografik verilere ilişkin analizler incelendiğinde, erkek katılımcı sayısının 353 kişi olduğu ve toplam katılımcıların %89,1'ini oluşturduğu görülmektedir. Bu oran, araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun erkek olduğunu göstermektedir. Erkek katılımcı oranının bu denli yüksek olması, çalışmanın gerçekleştirildiği sektör veya hedef kitlenin ağırlıklı olarak erkek bireylerden oluştuğunu düşündürmektedir.

Yapılan araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, vergi mükelleflerinin muafiyet, istisna ve indirimlere yönelerek vergiden kaçınma eğilimlerini azaltmak amacıyla aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Vergi Bilinci ve Ahlakının İyileştirilmesi: Vergi bilincinin artırılması ve vergiye karşı olumlu bir toplumsal algının oluşturulması, mükelleflerin vergi uyumuna yönelik motivasyonlarını artıracaktır. Eğitim programları ve kamu bilgilendirme kampanyaları aracılığıyla vergi ahlaki teşvik edilmelidir.

2. Kamuda İsrafin Önlenmesi: Kamu kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılması, vergi mükelleflerinin kamu harcamalarının gerekliliğine duyduğu inancı pekiştirecek ve vergi ödeme motivasyonunu artıracaktır. İsrafin azaltılması, mükelleflerin vergi sistemine olan güvenini olumlu yönde etkileyecektir.

3. Kamu Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliği: Vergi gelirlerinin şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde kamu yararına harcanması, vergi sistemine olan güvenin temel unsurlarından biridir. Kamu harcamalarının toplum tarafından görülebilir sonuçlar doğurması, vergiye karşı olumlu bir tutum geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

4. Vergide Adaletin Sağlanması: Adil bir vergilendirme sistemi, mükellefler arasındaki eşitsizliklerin önlenmesine yardımcı olacaktır. Vergi oranlarının makul düzeyde tutulması ve sistemin tüm mükelleflere eşit koşullarda uygulanması, vergi uyumunu teşvik edici bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

5. Kamu Kurumlarının Şeffaflığı ve Hesap Verebilirliği: Kamu kurumlarının şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde faaliyet göstermesi, mükelleflerin sisteme olan güvenini artıracaktır. Özellikle kamu harcamalarının detaylı bir şekilde kamuoyuna açıklanması, vergi gelirlerinin ne amaçla kullanıldığını görsel hale getirecek ve güven ortamını güçlendirecektir.

6. Vergi Denetimi ve Cezaların Etkinliği: Etkin bir denetim mekanizması oluşturulması ve caydırıcı cezaların uygulanması, vergiden kaçınma eğilimlerini azaltacaktır. Vergi denetimlerinin daha şeffaf ve etkili şekilde yürütülmesi, vergi kayıplarının önüne geçilmesinde kritik bir rol oynayacaktır.

Bu öneriler, vergi erozyonunu önlemek ve vergi gelirlerini sürdürülebilir bir şekilde artırmak için temel adımları ifade etmektedir. Belirtilen unsurların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, vergi sisteminin etkinliğini artıracak ve mükelleflerin sisteme olan güvenini güçlendirecektir.

Kravchenko ve diğerlerinin araştırmasında, blockchain teknolojisinin çeşitli sektörlerdeki mevcut durumunu ve gelecekteki beklentilerini ele alan kapsamlı bir çalışma sunmuş, özellikle kamu sektörü uygulamalarında bu teknolojinin potansiyel etkilerini detaylı bir şekilde incelemiştir. Araştırma, blockchain'in sağladığı gelişmiş güvenlik, işlem şeffaflığı ve veri doğruluğu gibi avantajlara dikkat çekmektedir. Bu özelliklerin, vergi idaresi uygulamalarında önemli iyileştirmeler sağlayabileceği belirtilmiştir. Blockchain teknolojisinin, vergi uyumunu artırmak, vergi sahtekarlığını önlemek ve vergi kaçırma eğilimlerini azaltmak konularında büyük bir potansiyel taşıdığı vurgulanmaktadır.

Araştırma, aynı zamanda, gelişen ekonomik faaliyetler ve yenilikçi finansal işlem biçimlerinin, vergilendirme süreçlerini giderek daha karmaşık hale getirdiğine işaret etmektedir. Bu durum, yalnızca ulusal düzeyde vergi politikalarını değil, küresel finansal sistemin işleyişini de köklü bir şekilde dönüştürme potansiyeline sahiptir. Böyle bir dönüşüm sürecinde, politika yapımcıların bu teknolojik değişimi proaktif bir yaklaşımla ele alması, ortaya çıkan fırsatları değerlendirmesi ve karşılaşılan zorlukları aşmak adına etkili stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, blockchain teknolojisinin vergi idaresine entegrasyonu, şeffaf ve adil bir vergilendirme sisteminin oluşturulması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Ancak bu süreçte, teknolojinin uygulanabilirliği, hukuki düzenlemeler, altyapı ihtiyaçları ve olası riskler de göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, blockchain teknolojisinin etkili bir şekilde benimsenmesi hem ulusal hem de küresel finansal sistemlerde güven ve etkinlik sağlayarak önemli bir katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, A. (2019). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, 14. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 432.
- AKINCI, A. ve BAŞOL, O. (2015). “Vergi Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması:Kırklareli İlinde Yaşayan İnsanların Vergi Algısı” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 43: 170-179.
- ASTAR, M., ve GÜRİŞ, S. (2015). *SPSS ile İstatistik*. Der Yayınları.
- BAHŞI, S. (2019). “Vergi Kaçakçılığının Nedenleri.” İzmir YMMO Dergisi. 1(2): 89-95.
- BÖRÜ, İ. E. (2021). “İşletmelerin Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır İli Örneği.” Doktora Tezi.195. YÖK Tez Merkezi.
- DAŞTAN, A. (2011). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesindeki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma” Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25 (2): 181-206.
- HUTCHENS, M. and REGO, S.O. (2015). “Does Greater Tax Risk Lead To Increased Firm Risk?” <https://ssrn.com/abstract/42186564>.
- FELD, L. P., and FREY, B. S. (2002). “Trust Breeds Trust: How Taxpayers Are Treated.” NBER Working Paper, No: 98.
- GÖKBEL, D. (2011). *Vergiden Kaçınmanın Önlenmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İŞİK, N. ve ACAR, M. (2003). “Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme” Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21: 118.
- KOÇ, N. (2016). Mali, Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye’de KayıtDışı Ekonomi. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(2), 85-103.
- KOÇ, O. E. (2019). “Vergilemenin Mükellefler Üzerindeki Psikolojik Etkileri: Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma Üzerine Bir Alan Araştırması.” Business and Economics Research Journal, 10(4): 1015-1027.
- KRAVCHENKO, O., SHAPOVAL, O., NEBABA, N. and BOTVINOV, R. (2021). “Blockchain-Technologies: State And Prospects Of Development In Ukraine.” Accounting and Financial Control, 4(1): 14-29. doi:10.21511/afc.04(1).2023.02.
- ORVİSKA, M., and HUDSON, J. (2002). “Tax Evasion, Civic Duty and Law a Biding Citizen.” European Journal of Political Economy, 19: 83-102.
- SCHENEIDER, F. (2009). “Size and Development of the Shadow Economy in Germany, Austria and Other OECD-Countries. Some Preliminary Findings” Revue Économique, 60(5): 1079-1116.